

Fragment: 'Angela Merkel. De kanselier en haar tijd'

Uit de Nederlandse vertaling van de Merkel-biografie van Ralph Bollmann

Boeken - 20 oktober 2021 - Auteur: Redactie Duitslandweb

Na 16 jaar kanselierschap verlaat Angela Merkel het politieke toneel. Het is het einde van een tijdperk waarin Merkel naam maakte als crisismanager, zowel in Duitsland als internationaal. De Duitse journalist en historicus Ralph Bollmann beschrijft in zijn biografie 'Angela Merkel. De kanselier en haar tijd' Merkels jeugd in de DDR, haar opkomst als politicus en haar kanselierschap. Tegelijkertijd is het boek een geschiedenis van Duitsland en Europa sinds de val van de Muur. Duitslandweb publiceert het voorwoord van de Nederlandse vertaling van de biografie.

Hamburg, november 2015. Een ijskoude, maar vrij zonnige dag. Angela Merkel had die ochtend niet hoeven nadenken over de kleur van haar blazer: zwart, zonder enige twijfel. De bondskanselier sprak in de Hauptkirche St. Michaelis op de rouwdienst voor Helmut Schmidt, haar voorganger, die op zesennegentigjarige leeftijd gestorven was en nu in zijn geboortestad werd begraven. Het werd een van haar persoonlijkste toespraken, waarin ze in feite een zelfportret in de derde persoon schetste. *Wie visioenen heeft, moet naar de dokter*: Merkel durfde Schmidts beruchtste uitspraak zowaar met instemming te citeren, zich het zinnetje eigen te maken. Ze roemde het *nuchtere pragmatisme* van de overledene, zijn *weerstand tegen ideologische beperking*. Ze prees Schmidts overtuiging *dat een beslissing alleen kan worden genomen wanneer zij vooraf goed is doordacht en van rede doordrongen*. Tot slot maakte ze de balans op van zijn regeringstijd: *De grote verdiensten van deze bondskanselier kwamen naar voren in de crises die hij heeft moeten overwinnen*. Een pragmatisch politicus, die de tijd neemt om beslissingen te laten rijpen en zich tijdens zijn periode als regeringsleider vooral als crisismanager moet bewijzen: hier vertelde een vrouw over zichzelf, een vrouw die toen nagenoeg tien jaar kanselier was - en over wie net als over Schmidt lange tijd werd gezegd dat zij wel de juiste kanselier was, maar bij de verkeerde partij zat.(1)

Merkels lof voor Schmidt was des te opmerkelijker omdat de bij de Duitsers zo

geliefde oud-kanselier zich lang niet altijd positief over zijn opvolgster had uitgelaten. Toch dringt de vergelijking zich op. Net als Schmidt was Merkel een kanselier die het land door een reeks van voordien haast onvoorstelbare crises had geloodst. Waar Schmidt na het eind van het *Wirtschaftswunder* met economische problemen en met het terrorisme in Duitsland te kampen had, kreeg Merkel als kanselier de financiële, de euro-, de Oekraïne- en de vluchtelingencrisis voor haar kiezen, die uiteindelijk met de verkiezing van Donald Trump tot president van Amerika in een omvattende crisis van het Westen culmineerden; en daar kwam in haar nadagen nog een virus bij dat de wereld overspoelde, zoals in 1962 ten tijde van Schmidt de stormvloed de Hanzestad Hamburg had overstroomd. Het nuchtere pragmatisme waarmee Schmidt en Merkel deze uitdagingen aangingen, was in beide gevallen gebaseerd op hun ervaring met een historische breuk: Helmut Schmidt was 26 jaar aan het eind van de Tweede Wereldoorlog, Angela Merkel beleefde op haar vijfendertigste de ineenstorting van de staat waarin ze was opgegroeid.

Op het eerste gezicht lijken de crisiskanseliers Schmidt en Merkel in de schaduw te staan van twee grondleggers van de Bondsrepubliek. Het was Konrad Adenauer die zijn stempel drukte op de beginperiode van de republiek vanaf 1949, zeker ten aanzien van haar integratie in het Westen. Het was Helmut Kohl die in 1990 met gevoel voor het historische momentum de toetreding van de DDR doorvoerde, en die probeerde het door Adenauer begonnen project van Europese eenwording te voltooien. Ondanks zijn korte regeringsperiode hoort ook de naam van Willy Brandt thuis in het rijtje van invloedrijke kanseliers; zijn naam is verbonden met het beleid van detente en de interne democratisering van de Bondsrepubliek Duitsland.

'Angela Merkel. De kanselier en haar tijd'

Ralph Bollmann

(sept 2021), 792 blz.

Vertaling: Anne Folkertsma en Jantsje Post

ISBN: 9789029543934

[Uitgeverij De Arbeiderspers](#)

Duitse uitgave: Angela Merkel. Die Kanzlerin und ihre Zeit (juli 2021)

[Verlag C.H. Beck](#)

Zulke verdiensten staan op zichzelf, terwijl het oordeel over crisismanagers afhangt van hun succes of falen, zelfs na afloop van hun regeringsperiode. Zullen de Duitsers het 'tijdperk-Merkel' op een dag verheerlijken als een goede oude tijd, waarin ze ondanks alle crises nog veiligheid en continuïteit bood? Of zal Angela

Merkel de geschiedenis ingaan als de vrouw die met haar beleid de ondergang van het Westen zo niet veroorzaakte, dan toch tenminste niet heeft tegengehouden?

Lange tijd was kanselier Merkel populair bij de kiezers omdat ze alle ellende van de wereld verre van hen hield, hoewel zij zelf sceptisch was over dat risicoaverse trekje van de Duitsers. Met de komst van de vluchtelingen in de nazomer van 2015 kwam daar verandering in. Althans, bij een deel van de bevolking. Toen de kanselier, wie vaak werd verweten dat ze te veel schipperde, opeens wél een koers aangaf, waren sommige critici ook weer niet tevreden. Anderen bewonderden haar nieuwe vastbeslotenheid, soms zelfs als ze het totaal niet met haar aanpak eens waren.

Toch was niet de vluchtelingenkwestie de eigenlijke waterscheiding in haar politieke carrière, maar de financiële crisis in 2008. Had het in Merkels bliksemcarrière van woordvoester van een Oost Duitse oppositiebeweging tot de eerste voorvrouw van de destijds derde economische grootmacht ter wereld nog ontbroken aan zin en doel, nu groeide ze uit tot crisiskanselier. De ene gebeurtenis na de andere zette het voortbestaan van de vertrouwde wereld op losse schroeven. Misschien was Angela Merkel, die in 1989/1990 al de ineenstorting van een politiek systeem had meegemaakt die haar hele dagelijks leven op zijn kop had gezet, daar beter op voorbereid dan andere politici. Het feit dat zij de enige politica uit het vroegere Oostblok aan de top van een overwegend West-Europese staat was, had een blijvende invloed op haar beleid.

Maar de crises veranderden ook de rol van Duitsland en Europa in de wereld. Helmut Schmidt benutte de economische impact van de Bondsrepubliek doelgericht om zijn land - bijvoorbeeld bij de topontmoetingen van de G7 - ook politieke invloed te verschaffen. Dat had Merkel helemaal niet meer nodig. Onder haar leiding viel de Duitsers een rol toe die ze met tegenzin op zich namen. Waar ze ook keken, opeens was er niemand meer achter wiens brede rug de Bondsrepubliek zich had kunnen verschuilen. Al tijdens de schuldencrisis waren alle ogen op het grote en relatief stabiele land in het centrum van het continent gericht, en in het conflict over Oekraïne kreeg Duitsland de beslissende bemiddelaarsrol. Dankzij Merkels imago van een vrouw die met beide benen op de grond staat, dat ze zelf met anekdotes over

aardappelsoep of pruimentaart cultiveerde, was de nieuwe macht van de Duitsers voor de burens beter te verteren.

Internationale waarnemers keken eerder en scherper naar de persoon Merkel dan de Duitsers zelf. Terwijl haar meeste landgenoten in elk geval rond 2015 al vonden dat alles over de kanselier nu wel was gezegd, kon ze zich in het buitenland van begin af aan in belangstelling verheugen. Dat lag niet alleen aan het toenemende gewicht van het land dat ze regeerde, maar ook aan haar levensverhaal, waarvan men het bijzondere uit de verte beter waarnam - en dat soms ook overdreef. Haar kindertijd en jeugd onder een socialistisch juk, haar leerjaren als minister in de schaduw van Kohl, haar plotselinge doorbraak ten tijde van de zwartgeldaffaire binnen de CDU, en het feit dat ze haar machtspositie vervolgens onverwachts wist te handhaven, ondanks alle opposenten in haar eigen partij - Merkel bereikte het allemaal vanuit de rol van een drievoudige buitenstaander: tussen de toonaangevende Duitse politici was zij de enige Oost-Duitse, een van de weinige vrouwen, en een natuurwetenschapper te midden van vele juristen.

Het onwaarschijnlijke van haar carrière voedde, althans bij politieke randgroepen, legio complottheorieën, van doelbewust verspreide geruchten dat ze voor de Stasi zou hebben gewerkt, tot haar zogenaamde plannen voor een 'omvolking' van Duitsland. Zelfs in het midden van het politieke spectrum bestond het vermoeden dat er achter haar façade van naïviteit een of ander geheim schuilging. En dat

terwijl Merkel haar doelstellingen vaak veel duidelijker uitsprak dan vriend en vijand insinueerden. Wie haar toespraken en interviews enkele jaren na dato terugleest, ontdekt hoe verbluffend nauwkeurig Merkel haar plannen en doelstellingen bij beslissende keerpunten formuleerde. Zelfs haar tijdgenoten ontging dit vaak – wellicht door de droge toon waarop ze het bracht.

In de nadagen van haar carrière zorgde de ooit zo consensusgerichte Merkel voor meer polarisatie in de Duitse samenleving dan enige andere politicus in het vermeend postideologische tijdperk lange tijd had gedaan. Tegenover de roep ‘Merkel moet weg’ van een luidruchtige minderheid stond haar nog steeds aanzienlijke populariteit in het brede midden van de samenleving, die vanuit de liberale vleugel van de Union-partijen tot ver in het rood-groene spectrum reikte. Dat hing samen met een nieuwe kloof in de westerse samenlevingen, die in Duitsland later ontstond dan elders. Zoals alle politici opereerde Merkel op het snijpunt van belangen en dominante krachten in de geschiedenis; ze was evenmin vrij in haar beslissingen als haar voorgangers. Het wereldwijde conflict tussen liberale kosmopolieten en angstige protectionisten overschaduwde de laatste jaren van haar kanselierschap, maar hielp haar ook een nieuwe, tot dusver ongekende vorm van duidelijkheid te vinden: nu gold ze als een van de laatste verdedigers van de liberale democratie.

Er zijn heel wat boeken over Merkel geschreven, in het buitenland zelfs nog meer dan in Duitsland zelf. Maar in het Duits zijn er tot nu toe slechts vier klassieke biografieën verschenen, de laatste in 2005 – latere bewerkingen niet meegerekend –, dus aan het begin van Merkels kanselierschap. Sindsdien was het, terwijl alles in volle gang was, niet mogelijk het volledige verhaal van haar politieke leven te schrijven. Nu, aan het eind van haar regeringsperiode, is de tijd rijp.

Noot:

(1) Toespraak van bondskanselier Merkel bij de staatsceremonie voor oud-bondskanselier Helmut Schmidt in Hamburg, 23 november 2015

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel:

<https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/46620/fragment-angela-merkel-de-kanselier-en-haar-tijd>